Eduskunta
Lakivaliokunta

HE 31/2018 vp

Sisäministeriön poliisiosaston asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt sisäministeriön poliisiosastolta kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Ehdotettu rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolaki on osa laajempaa tietosuojasäännösten uudistamista ja kansallisen säädösvalmistelun kokonaisuutta. Sisäministeriön poliisiosasto on osallistunut oikeusministeriön asettaman hallituksen esitystä valmistelleen työryhmän työskentelyyn. Poliisiosaston esittämät näkemykset on otettu valmistelussa hyvin huomioon.

Sisäministeriössä on käynnissä seuraavat suoraan EU:n tietosuojauudistukseen liittyvät säädöshankkeet: henkilötietojen käsittelyä Rajavartiolaitoksessa koskevan lainsäädännön tarkistaminen, hanke ulkomaalaisrekisterilainsäädännön uudistamiseksi sekä saattamiseksi vastaamaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta ja poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. Hallitusten esitysten antaminen kaikissa näissä lainsäädäntöhankkeissa on päätetty siirtää syyskaudelle 2018.

Lain soveltamisala ja suhde henkilötietojen käsittelyyn poliisin tehtävissä

Ehdotettua rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolakia sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, yleisten tuomioistuinten, Rikosseuraamuslaitoksen, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvästä syyttäjän toiminnasta, rikosasian käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöönpanemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä. Lakia sovellettaisiin kansallisen ratkaisun pohjalta myös Puolustusvoimien, poliisin ja Rajavartiolaitoksen käsitellessä henkilötietoja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä.

Henkilötietojen käsittelyyn poliisin toiminnassa sovelletaan nykyään yleislakina henkilötietolakia. EU:n tietosuojauudistus eriyttää säädöspohjaa siten, ettei kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn poliisissa ole enää mahdollista soveltaa samaa yleislakia. Poliisin tehtäviin liittyvään henkilötietojen käsittelyyn on jatkossa tarkoitus soveltaa yleissäädöksenä tietosuoja-asetusta ja ehdotettua tietosuojalakia (HE 9/2018 vp) silloin, kun henkilötietoja käsitellään lupahallintoon liittyvien tehtävien suorittamiseksi tai sellaisten poliisille säädettyjen valvontatehtävien suorittamiseksi, jotka eivät liity rikoksen ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen tai syyteharkintaan saattamiseen tai yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemiseen tai tällaisten uhkien ehkäisemiseen tai kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen. Suurimpaan osaan poliisin tehtävien suorittamiseksi tapahtuvaa henkilötietojen

Postiosoite:
Sisäministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoitteet:
Kirkkokatu 12
Helsinki

Puhelin:
Vaihde
0295 480 171
Faksi:
09 1604 4635

Virkasähköpostiosoite:
kirjaamo@intermin.fi
www.intermin.fi

käsittelyä sovellettaisiin kuitenkin jatkossa ehdotetun soveltamisalan mukaisesti rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolakia.

Direktiivin täytäntöönpanolain ehdotettu soveltamisala on poliisin toiminnan kannalta tarkoituksenmukainen. On kuitenkin syytä todeta, että tietosuojan yleislait yhdessä tarvittavan erityislainsäädännön kanssa muodostavat sisäministeriön hallinnonalalla erityisen laajan ja monitahoisen sääntelykokonaisuuden. Poliisin henkilötietolain uudistusta koskeva hallituksen esityksen luonnos oli lausuntokierroksella 21.12.2017–26.1.2018. Useissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että poliisitoimessa sovellettava lainsäädäntökokonaisuus muodostuu EU:n tietosuojauudistuksen ja kansallisesti valittujen lainsäädäntöratkaisujen seurauksena monimutkaiseksi. Poliisin on jatkossa sovellettava toiminnassaan useita henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä (tietosuoja-asetus, ehdotettu tietosuojalaki ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolaki, poliisin henkilötietolaki sekä muut erityislait, jotka sisältävät poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä). Tietosuoja-asetukseen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanoon liittyvän kansallisen sääntelyn yhteensovittaminen on siten sisäministeriön hallinnonalan toiminnan kannalta keskeistä.

Ehdotettu rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolaki olisi yleislaki, jonka sääntelystä voidaan erityislainsäädännössä poiketa. Poliisin henkilötietolaissa on tarkoitus tarvittavilta osin säätää tarkemmin esimerkiksi käsiteltävistä henkilötiedoista, niiden käyttötarkoituksista, henkilötietojen luovuttamisesta ja tietojen säilytysajoista. Lisäksi poliisin henkilötietolaki sisältäisi jatkossakin säännöksiä tarkastusoikeuden toteuttamisesta sekä tarkastusoikeuteen kohdistuvista rajoituksista.

Käsiteltävänä oleva yleislakiehdotus mahdollistaa poliisiosaston näkemyksen mukaan tarvittavan erityislainsäädännön antamisen. Erityislainsäädännön valmistelussa keskeistä on muun muassa varmistaa direktiivin täytäntöönpanolaissa tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten välisen tiedonvaihdon edellytykset, koska kansallisten viranomaisten välisiä henkilötietojen luovutuksia koskeva sääntely sisältyisi ehdotetussa lainsäädäntökokonaisuudessa sektorikohtaiseen erityislainsäädäntöön. Poliisin henkilötietolain jatkovalmistelussa on lisäksi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että lakiehdotuksen suhde tietosuoja-asetukseen, kansallisiin yleislakeihin ja muussa lainsäädännössä oleviin poliisin henkilötietojen käsittelyä koskeviin säännöksiin kuvataan soveltajan kannalta riittävän selvästi.

Oikeusturva ja seuraamukset

Lakivaliokunta on 16.3.2018 kuullut sisäministeriötä hallituksen esityksestä EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp) seuraamus-järjestelmän kannalta. Asiantuntijalausunnossaan sisäministeriö käsitteli hallinnollisia seuraamusmaksuja, uhkasakkoa, rangaistussäännöksiä ja virkavastuulla työskentelevien asemaa sekä tietoturvaloukkauksista ilmoittamisen suhdetta itsekriminointi-suojaan.

Tietosuoja-asetusta täydentävän lainsäädännön osalta sisäministeriö on kannattanut tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran käyttämistä siten, ettei hallinnollisia sakkoja voitaisi määrätä julkishallinnolle. Sisäministeriö pitää vastaavasti perusteltuna sitä, että rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolakia koskevassa esityksessä ei ehdoteta hallinnollisen seuraamusmaksun ottamista käyttöön lain soveltamisalalla. Viranomaisia sitoo hallinnon lainmukaisuusvaatimus, virkamiehet toimivat virkavastuulla ja viranomaisilla on velvollisuus noudattaa hallinnon yleislakeja. Jo olemassa olevat valvonta- ja sanktiosäännökset ovat hallinnollisia seuraamusmaksuja tehokkaampi ja tarkoituksenmukaisempi keino edistää hyvää henkilötietojen käsittelyn hallintaa ja ennalta ehkäistä lainvastaista käsittelyä.

05.04.2018

52 § Uhkasakko

Lakiehdotuksen 52 §:ssä säädettäisiin uhkasakosta, jonka tietosuojavaltuutettu voi asettaa päätöksen tai määräyksen tehosteeksi. Pykälän 2 momentin mukaan uhkasakkoa ei saa asettaa luonnolliselle henkilölle 1 momentissa tarkoitetun tietojen luovuttamista koskevan määräyksen tehosteeksi silloin, kun henkilöä on aihetta epäillä rikoksesta ja tiedot koskevat rikosepäilyn kohteena olevaa asiaa.

Sisäministeriön poliisiosasto kiinnittää huomiota siihen, että käytännössä uhkasakon päällekkäisyyden välttäminen esitutkinnan kanssa edellyttää tietosuojavaltuutetun tietävän, onko esitutkinta käynnissä eli onko luonnollisesta henkilöstä kirjattu rikosilmoitus poliisiasiain tietojärjestelmään. Tietosuojavaltuutetun oikeuden saada tieto esitutkinnasta tulee näin ollen katsoa sisältyvän ehdotetun 47 §:n mukaiseen tietosuojavaltuutetun tiedonsaantioikeuteen.

ylitarkastaja Suvi Pato-Oja

Tiedoksi

sisäministeri Mykkänen
vt. kansliapäällikkö Koskinen
erityisavustaja Andersson-Bohren
johdon sihteerit Lummi, Vihervirta ja Landström
osastopäällikkö Lammi
poliisijohtaja Viitanen
sisäministeriö/oikeusasiat
sisäministeriö/poliisiosasto
sisäministeriö/rajavartio-osasto